

Nr 15

Utlåtande i anledning av väckta motioner om höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 379 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Werner* samt nr 476 i andra kammaren av herr *Holmberg* m. fl., samt

2) de likalydande motionerna nr 578 i första kammaren av herr *Larsson, Thorsten*, m. fl., och nr 706 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Skärstad och *Larsson* i Borrby.

Motionerna I: 578 och II: 706 har i sin helhet hänvisats till lagutskottet medan motionerna I: 379 och II: 476 såvitt angår yrkandet om fria läroböcker m. m. och medelsanvisning hänvisats till statsutskottet och i övrigt till lagutskottet.

Motionerna I: 379 och II: 476 såvitt angår resettillägg behandlas av utskottet i annat sammanhang.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 379* och *II: 476* har, såvitt nu är i fråga, yrkats att riksdagen med tillämpning från och med budgetåret 1966/67 måtte fastställa studiehjälpens grundbelopp till 100 kr. per månad.

I *motionerna I: 578* och *II: 706* har hemställts,

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5 ATP-basbelopp per år och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet och dels beträffande frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionerna I: 379 och I: 578.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt *förordningen om förlängt barnbidrag* erhåller elever i grundskolan och vissa andra skolformer studiehjälp med 75 kr. i månaden under läsåret från den tidpunkt då de ej längre är berättigade till allmänt barnbidrag.

I *studiehjälpsreglementet*, som trädde i kraft den 1 juli 1964, regleras de studiesociala förmånerna för elever vid gymnasier, yrkesskolor, fackskolor, folkhögskolor och vissa andra läroanstalter. Enligt detta reglemente erhåller alla elever under läsåret, som vanligen omfattar 9 månader, 75 kr. i månatligt *studiebidrag*. Härtill kommer i vissa fall *inackorderingstillägg* med 100 kr. i månaden eller *resetillägg* med 30—75 kr. i månaden. Utöver dessa generella förmåner utgår *inkomstprövade tillägg* med 25—75 kr. i månaden och undantagsvis även *behovsprövade tillägg* med högst 75 kr. i månaden.

En grupp av studerande — de som börjat sin högre utbildning det år under vilket de fyller 21 år eller senare — skall behandlas såsom ekonomiskt fristående från sina föräldrar. I stället för studiebidrag jämte tillägg erhåller de ett *förhöjt studiebidrag* om 175 kr. i månaden. Studerande vid läroanstalt för vuxna kan under studiernas slutskede erhålla vuxenutbildningsbidrag med 2 000 kronor.

Samtliga bidrag utgår under hela studietiden.

Bidragen kan kompletteras med lån ur allmänna studielånefonden. Högsta lånebeloppet är 5 000 kr. om året. Lånen är i princip inte subventionerade.

Studerande vid universitet och högskolor och andra postgymnasiala utbildningslinjer har enligt *studiemedelsförordningen*, som likaså trädde i kraft den 1 juli 1964, i princip rätt till *studiemedel*. Dessa beräknas för varje termin till 70 % av basbeloppet, som f. n. är 5 300 kr. För minderårigt barn utgår dessutom barntillägg med 12,5 % av basbeloppet. Har den studerande eller, om han är gift, hans maka inkomst eller förmögenhet minskas studiemedlen enligt särskilda regler. Av studiemedlen utgör för studerande, som är berättigad till oreducerat belopp, 1 750 kr. årligen *studiebidrag*. Detta bidrag erhålles i första hand och utan återbetalningskyldighet. Resten av studiemedlen skall återbetalas enligt särskilda regler.

Enligt centrala studiehjälpsnämndens anslagsäskanden för budgetåret 1966/67 beräknas att under budgetåret studiebidrag enligt studiemedelsförordningen skall utgå till cirka 72 800 elever med i genomsnitt 1 700 kr. per elev. Förhöjt studiebidrag enligt studiehjälpsreglementet beräknas utgå till cirka 17 800 elever. En höjning med 900 kr. av studiebidraget enligt studiemedelsförordningen och det förhöjda studiebidraget enligt studiehjälpsreglementet skulle enligt den beräkningsgrunden dra en kostnad av

cirka 80 milj. kr. per budgetår. För studiebidrag enligt studiehjälpsreglementet har nämnden för ovannämnda budgetår begärt 115,2 milj. kr. En uppräknig av studiebidraget med 25 kr. i månaden innebär en kostnadsökning med 38,4 milj. kr.

Tidigare behandling

Studiehjälpsutredningen framhöll i sitt betänkande »Bättre studiehjälp» (SOU 1963: 48) att skäl sagnades att knyta studiebidragets belopp till det allmänna barnbidraget. Utredningen yttrade vidare.

Vid bedömningen av bidragets storlek bör hänsyn tas till de utgifter, som för familjens del är förenade med barnens utbildning. Såsom framhållits i kapitel 6 torde kostnaderna för dem som studerar i här aktuella skolor vara större än för dem som går i den obligatoriska skolan. Det är jämväl angeläget att söka mildra de effekter som för familjernas del kan uppstå av de s. k. 16-årsreglerna. Studiebidraget skall vidare tillsammans med övriga studiesociala förmåner ha en rekryteringsfrämjande effekt.

Vid avvägningen av studiebidragets storlek har utredningen självfallet även haft att beakta att en höjning av bidraget medför mycket betydande kostnadsökningar för det allmänna. Med den väsentliga ökning av antalet bidragstagare, som ett slopande av 18-årsgränsen innebär, kan varje höjning av det allmänna studiebidraget med 10 kr. per månad beräknas dra en merkostnad av inemot 20 milj. kr. per budgetår; härvid har utgångspunkten varit det beräknade elevantalet 1964/65. Mot bakgrund av ovan anförda skäl för studiebidragets höjning och under hänsynstagande till kostnaderna för alternativa reformer har utredningen funnit ett bidrag om 75 kr. per månad vara en lämplig avvägning.

Vid remissbehandlingen av studiehjälpsutredningens betänkande framställdes vissa krav på högre studiebidrag än det utredningen förordade.

I *proposition nr 138 år 1964* angående studiesocialt stöd till studerande ungdom uttalade föredragande departementschefen, att han ansåg utredningens förslag angående studiebidragets storlek utgöra maximum för vad då kunde tillstyrkas.

I samband med behandling av propositionen hade *särskilda utskottet* att ta ställning till en motion med yrkande att studiebidraget skulle fastställas till 100 kr. i månaden. Utskottet uttalade i sitt av riksdagen i denna del godkända *utlåtande nr 1 år 1964* att propositionens förslag var väl avvägt och avstyrkte därför motionsyrkandet.

I *proposition nr 138 år 1964* anförde föredragande departementschefen beträffande indexreglering av studiebidraget i studiemedelsförordningen.

Några remissinstanser har påtalat det förhållandet, att studiebidraget är det enda belopp på förmånssidan som inte indexreglerats. Jag anser det rik-

tigast, att ett bidrag av denna karaktär i likhet med de olika bidragen och tilläggen inom studiehjälpen och de allmänna barnbidragen fastställs i kronor. Studiebidraget kan självfallet komma att höjas genom särskilt beslut av riksdagen.

Vid behandlingen av propositionen hade *särskilda utskottet* att ta ställning till motionsyrkanden att studiebidraget enligt studiemedelsförordningen och förmånerna enligt studiehjälpsreglementet skulle göras värdebeständiga. I sitt av riksdagen i denna del godkända *utlåtande nr 1* avstyrkte utskottet motionerna och hänvisade till att en höjning av förmånerna fick bli beroende av riksdagens beslut i varje särskilt fall.

Under fjolåret hade *andra lagutskottet* att ta ställning till motioner med samma syfte som de förevarande. I sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 47 år 1965* fann utskottet ej anledning inta annan ståndpunkt än vad särskilda utskottet gjorde år 1964.

Utskottet

Till elever i gymnasier, yrkesskolor, fackskolor, folkhögskolor och vissa andra skolformer utgår enligt studiehjälpsreglementet 75 kr. i månaden i studiebidrag. Elever som ej är bosatta på skolorten kan varje månad få resetillägg med högst 75 kr. eller inackorderingstillägg med 100 kr. Vid sidan av dessa generella förmåner kan efter särskild prövning månatligen utgå maximalt 75 kr. i inkomstprövat tillägg och lika mycket i behovsprövat tillägg. Till studerande som påbörjar studierna efter det år de fyllt 21 år utgår i stället för de nämnda bidragen och tilläggen förhöjt studiebidrag med 175 kr. i månaden. Samtliga förmåner utgives under pågående läsår eller kurstid. Studerande vid läroanstalt för vuxna kan under studiernas slutskede erhålla vuxenutbildningsbidrag med högst 2 000 kr. Förutom ovanstående förmåner kan studerande erhålla studielån med högst 5 000 kr. per läsår. Förmånerna enligt studiehjälpsreglementet är ej indexreglerade.

Enligt studiemedelsförordningen är studerande vid universitet och högskolor och vissa andra läroanstalter berättigade till studiemedel med 70 procent av basbelopp för varje termin. Basbeloppet utgör för närvarande 5 300 kr. Har den studerande barn tillkommer barntillägg med 12,5 procent av basbeloppet. Av studiemedlen utgör 875 kr. per termin studiebidrag, som till skillnad från övriga studiemedel erhålles utan återbetalningsskyldighet. Detta belopp är ej indexreglerat. Om den studerande eller hans make har inkomst, minskas såväl studiebidraget som den återbetalningspliktiga delen av studiemedlen.

I motionerna I: 379 och II: 476 yrkas att studiebidraget enligt studiehjälpsreglementet skall höjas till 100 kr. i månaden.

I motionerna I:578 och II:706 begäres att riksdagen skall hemställa om utredning med syfte att studiebidraget enligt studiemedelsförordningen per termin skall fastställas till 25 procent av basbeloppet samt att det förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet skall höjas i motsvarande grad. I motionerna yrkas vidare att frågan om värdebeständighet för samtliga förmåner inom studiehjälpsreglementet skall utredas.

I samband med behandlingen av den proposition som ligger till grund för det nuvarande studiesociala systemet hade särskilda utskottet vid 1964 års riksdag att ta ställning till motioner med samma syfte som de förevarande. Utskottet fann studiebidraget enligt studiehjälpsreglementet väl avvägt. Beträffande frågan om värdebeständighet ansåg utskottet att indexreglering ej då borde genomföras. Enligt utskottets uppfattning borde studiebidraget inom studiemedelsförordningen i likhet med de olika bidragen och tilläggen inom studiehjälpsreglementet och det allmänna barnbidraget kunna höjas endast efter särskilt beslut av riksdagen. I enlighet med särskilda utskottets förslag avtog riksdagen de då aktuella motionerna. Även vid 1965 års riksdag väcktes motioner med samma syfte som de förevarande. Andra lagutskottet, som behandlade motionerna, erinrade om att reglerna varit i kraft i mindre än ett år och fann ej anledning inta annan ståndpunkt än vad särskilda utskottet gjorde 1964. Utskottet hemställde att motionerna icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd, vilket också blev riksdagens beslut.

Enligt utskottets uppfattning finns inte skäl att inta annan ståndpunkt till motionsyrkandena än vad riksdagen gjorde åren 1964 och 1965. Utskottet får således hemställa,

A) att motionerna I:379 och II:476, såvitt nu är i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, samt

B) att motionerna I:578 och II:706 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 mars 1966

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Carlqvist, herr Lars Larsson, fru Nilsson, herrar Edström, Erik Filip Petersson, Hübinette och Thorsten Larsson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Odhe, fru Eken-dahl, herr Johansson i Södertälje, fru Svensson, herrar Johansson i Skärstad*, Ringaby och Jonsson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

vid utskottets hemställan under B

av herrar *Edström, Erik Filip Petersson, Thorsten Larsson, Anderson* i Sundsvall, *Johansson* i Skärstad och *Jonsson*, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar å sid. 5 med orden »I samband med» och slutar med orden »åren 1964 och 1965» bort ersättas med text av följande lydelse:

»För närvarande är det studiestöd som utgår enligt studiemedelsförordningen indexreglerat men så är icke fallet med det däri ingående studiebidraget. Utskottet finner skäl tala för det i motionerna I: 578 och II: 706 framförda förslaget om att också studiebidragsdelen göres värdebeständig. Vad avser de enligt studiehjälpsreglementet utgående förmånerna förekommer ingen indexreglering. Utskottet anser liksom motionärerna att även sistnämnda förmåner bör göras värdebeständiga. Utskottets principiella inställning är att de olika bidragen till studerande måste behålla det relativa värde som de hade vid den tidpunkt då riksdagen bestämde deras storlek.

Utskottet tillstyrker sålunda det i motionerna I:578 och II: 706 framförda förslaget om utredning av frågan om indexreglering av studiestödet. Där emot är utskottet icke berett att tillmötesgå motionärernas krav på fastställande av bidragsdelen av studiemedlen till 0,5 basbelopp per år. Icke heller kan utskottet tillstyrka det i motionerna I: 379 och II: 476 framförda yrkandet om höjning av studiebidraget enligt studiehjälpsreglementet.»

b) att utskottet under B bort hemställa,

»1) att riksdagen i anledning av motionerna I:578 och II:706 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag beträffande frågan om värdebeständighet av dels studiebidraget inom studiemedelsförordningen, dels samtliga förmåner inom studiehjälpsreglementet, samt

2) att motionerna I: 578 och II: 706, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»